

Вступ

У 2011 році Кабінетом Міністрів України, центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями шляхом проведення відповідних заходів цивільного захисту забезпечувалось конституційне право громадян України на захист життя і здоров'я.

Завдання та основні напрямки роботи у сфері природної та техногенної безпеки і цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій у цілому визначались актами законодавства, іншими нормативно-правовими документами з питань цивільного захисту, промислової безпеки та охорони праці, охорони навколишнього природного середовища, охорони здоров'я, заходами Державної цільової соціальної програми розвитку цивільного захисту на 2009-2013 роки та Плану основних заходів цивільного захисту на 2011 рік.

У 2011 році об'єкти господарювання та територія України продовжували перебувати під значним негативним впливом уражаючих чинників природного та техногенного походження, що призводили до виникнення надзвичайних ситуацій і небезпечних подій, загибелі людей на виробництві і в побуті, погіршення умов життєдіяльності населення, забруднення навколишнього природного середовища, економічних збитків.

Масштаби та особливості негативної дії небезпечних факторів у природній сфері традиційно визначались природними особливостями території України, несприятливими наслідками глобальних змін клімату, недотриманням норм і правил безпечного провадження господарської діяльності.

Основними чинниками фізичного походження, що призводили до виникнення надзвичайних ситуацій природного характеру, залишались стихійні гідрометеорологічні явища та небезпечні геологічні процеси.

Відносно тепла зима, значні коливання температури повітря навесні, спекотні періоди у червні-серпні та вкрай нерівномірний розподіл опадів упродовж сезонів – таким був 2011 рік. Порівняно з минулим 2010 роком зафіксовано менше гідрометеорологічних явищ, а гідрологічних стихійних явищ взагалі не сталося. Проте кількість випадків різкої зміни погоди дещо збільшилась.

Протягом 2011 року виникло 77 надзвичайних ситуацій природного характеру, що майже на третину менше ніж у 2010 році. Зменшення кількості надзвичайних ситуацій відбулося переважно за рахунок метеорологічних (зменшення у 3,1 раз) та геологічних (у 4,3 раз) надзвичайних ситуацій. Кількість гідрологічних надзвичайних ситуацій у 2011 році порівняно з 2010 роком у кількісному відношенні не змінилася (по 3 НС відповідно), проте були сприятливі зміни в масштабах територіального поширення і за впливом на безпеку життєдіяльності людей та об'єктів господарювання. Так, у 2011 році НС гідрологічного характеру не мали значного територіального розповсюдження та не призвели до суттєвих матеріальних втрат.

Характерними особливостями надзвичайних ситуацій у природних екосистемах у 2011 році було їх виникнення у лютому та листопаді, всупереч мінімальній кількості таких НС у літній пожежонебезпечний період. Так, протягом 2011 року на території країни зафіксовано лише чотири НС, пов'язаних із пожежами у природних екосистемах, які виникали у Запорізькій (одна НС, пов'язана з пожежею пшеничного поля) та Одеській (три НС, дві з яких пов'язані з польовими пожежами та одна – зі степовою пожежею, що виникали на території Нижньодніпровського Національного природного парку) областях.

Продовжувався розвиток екзогенних геологічних процесів, з них найбільш небезпечними для життєдіяльності населення та об'єктів економіки, як і у попередні роки, залишались зсуви, абразія, карстові процеси та підтоплення земель і населених пунктів. Небезпека значно зростала у місцях розташування об'єктів, що створюють сприятливі умови для активізації процесів.

У техногенній сфері рівень небезпеки посилювався високим рівнем фізичного та морального зносу основних виробничих фондів, обмеженим фінансуванням заходів безпеки, недосконалістю застосовуваних технологічних процесів багатьох галузей промисловості, об'єктивно недостатніми можливостями держави у сфері розвитку і реконструкції виробничого потенціалу з дотримання сучасних вимог безпеки.

Високий рівень розвитку технічно складного виробництва України, значний обсяг транспортування, зберігання й використання небезпечних (шкідливих) речовин, матеріалів та виробів, значне накопичення відходів виробництва та життєдіяльності, інші техногенні фактори суттєво впливали на рівень загрози виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Радіаційна загроза в звітному році формувалась внаслідок функціонування ядерних установок, джерел іонізуючого випромінювання та наявності радіоактивних відходів.

Разом із тим, реальні рівні викидів та скидів радіоактивних речовин з початку 2011 року у відсотковому відношенні до допустимих не перевищують одиниць відсотку.

У цілому радіаційні параметри, що характеризують роботу АЕС за 2011 рік, не перевищували нормативних значень, а радіаційний захист персоналу та населення забезпечувалися на достатньому рівні. Експлуатація АЕС за останні роки не викликала ніяких екологічних змін, які б свідчили про погіршення стану навколишнього природного середовища у районах їх розташування, порівняно з попередніми роками.

Протягом 2011 року радіаційний стан на території України залишався у цілому стабільним. За даними 182 пунктів спостережень мережі гідрометслужби України потужність експозиційної дози гамма-випромінювання (ПЕД) на більшій частині території країни знаходилась у межах рівнів, обумовлених розпадом природних радіонуклідів та космічним випромінюванням – 5-25 мкР/год.

Упродовж 2011 року, за результатами моніторингу, радіаційний фон на контрольованій території, що віднесена до зон радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, був сталим – 7-28 мкР/год та знаходився переважно у межах передаварійних рівнів.

У 2011 році у промисловому комплексі України функціонувало 1093 об'єкти на яких зберігалися або використовувалися у виробничій діяльності понад 275 тис. тонн небезпечних хімічних речовин, у тому числі: 5,2 тис. тонн хлору, 129,1 тис. тонн аміаку та близько 140 тис. тонн інших небезпечних хімічних речовин.

У звітному році продовжувався процес прогресуючого накопичення відходів. Загальних їх обсяг на цей час оцінено у 35 млрд. тонн. Обсяг їх щорічного утворення досягає 780-800 млн. тонн. Домінуючу їх частку (понад 75%) становлять промислові відходи – розкривні супутні породи, шлами – продукти збагачення корисних копалин, металургійні шлаки тощо. Найбільша їх кількість утворюється на підприємствах гірничо-металургійної, хімічної промисловості та енергетики.

Гострою залишалась проблема належного поводження із твердими побутовими відходами, яких щорічно утворюється близько 46 млн. м³ на 4,5 тис. сміттєзвалищах і полігонах, загальною площею майже 7,6 тис. гектарів.

Гострою залишалась проблема зберігання токсичних компонентів ракетного палива. Підлягало утилізації 10 тис. тонн надлишкових та некондиційних компонентів рідкого ракетного палива. З них більшість - меланжі, які становлять потенційну загрозу довкіллю. На більшості об'єктів його зберігання строк експлуатації спеціальних резервуарів вичерпано. Внаслідок цього виникає безпосередня загроза життю і здоров'ю населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища.

Складною залишалась ситуація на системах життєзабезпечення. Близько 72 млн. м² житлового фонду будинків перших масових серій (60-70-х років забудови) потребують заміни або реконструкції. У цілому по Україні потребують ремонту 12,5 тис. ліфтів,

модернізації – 12,8 тис. ліфтів, заміна – 5,9 тис. ліфтів. Не працюють більше року – 3619 ліфтів.

Основне устаткування більшості теплоелектроцентралей фізично і морально застаріло, потрібна його глибока модернізація або повна заміна. Теплові електростанції також потребують модернізації.

Технічний стан об'єктів водопровідно-каналізаційного господарства, якість питної води та стан водопостачання знаходяться у незадовільному стані.

Упродовж 2011 року в Україні зареєстровано 221 надзвичайну ситуацію (у 2010 році – 254). Унаслідок цих надзвичайних ситуацій загинуло 355 осіб (з них 39 дітей) та постраждало 985 осіб (з них 439 дітей). Врятовано понад 8,2 тис. осіб.

Впродовж останніх років в Україні спостерігається позитивна тенденція до зменшення кількості надзвичайних ситуацій. Зафіксоване зменшення обумовлене відносно сприятливими погодними умовами 2011 року та ефективними заходами із запобігання надзвичайних ситуацій. Також на фоні зменшення кількості надзвичайних ситуацій відбулося відчутне зниження масштабів надзвичайних ситуацій та матеріальних збитків від них.

Актуальною проблемою у 2011 році були пожежі. За звітний період їх зареєстровано 60 790. Унаслідок пожеж загинуло 2869 осіб, у тому числі 92 дитини, 1525 осіб отримали травми, з них 139 дітей. Матеріальні втрати від пожеж склали 2 млрд. 659 млн. 700 тисяч гривень (з них прямі матеріальні збитки становлять 802 млн. 846 тисяч гривень, а побічні 1 млрд. 856 млн. 855 тисяч гривень).

Особливо проблемною залишається ситуація із забезпеченням пожежної безпеки у сільській місцевості, де виникає більше третини загальної кількості пожеж, а їх гасіння ускладнюється значною віддаленістю підрозділів державної пожежної охорони та низьким рівнем технічної оснащеності протипожежних формувань сільськогосподарських об'єктів. На балансі зазначених підрозділів перебуває більше 1000 одиниць пожежної техніки, яка на 98 відсотків вичерпала свій ресурс.

Потребує розв'язання також проблема забезпечення протипожежного захисту будинків підвищеної поверховості та висотних будинків. Протягом тривалого часу не виконуються заходи щодо відновлення працездатності автоматичних систем протипожежного захисту і димовидалення у таких будинках. Понад 37 відсотків пожежних кранів систем внутрішнього протипожежного водопостачання будинків підвищеної поверховості та висотних будинків не укомплектовано необхідним протипожежним інвентарем.

Однією з основних проблем є стан протипожежного захисту об'єктів з масовим перебуванням людей, зокрема: ринків, дитячих дошкільних та навчальних закладів, лікувальних закладів, культових будинків і споруд, санаторіїв та закладів відпочинку, культурно-просвітницьких і видовищних закладів, готелів та гуртожитків, на яких заходи щодо забезпечення протипожежної безпеки практично не виконуються.

Порівнюючи 2011 рік із попереднім 2010 роком, необхідно зазначити, що кількість дорожньо-транспортних пригод зменшилась з 204 242 до 186 220 (8,8 %), але ситуація у цілому продовжує залишатись напруженою.

Аналіз стану промислової безпеки свідчить, що в Україні у 2011 році загальна кількість нещасних випадків, пов'язаних із виробництвом, порівняно з минулим роком зменшилась на 9%, або на 1041 випадок, а кількість нещасних випадків із смертельним наслідком – збільшилась на 41 нещасний випадок, або на 6%.

За даними Державної служби статистики, у 2011 році в Україні від нещасних випадків невиробничого характеру загинуло 41 217 осіб, з них 1016 дітей у віці до 14 років. Порівняно з 2010 роком кількість загиблих у невиробничій сфері зменшилась на 3,8%.

Аналіз стану техногенної та природної безпеки в Україні у 2011 році та виконання комплексу запобіжних заходів показав, що основні проблеми у сфері цивільного захисту з року в рік залишаються одними й тими ж, а саме:

високий показник зношеності основних виробничих фондів на об'єктах господарювання;

свідоме ігнорування вимог безпеки життєдіяльності;

недостатній рівень організації та проведення запобіжних заходів;

невідповідність фінансового і матеріально-технічного забезпечення реальній потребі здійснення заходів цивільного захисту;

виснаженість і недостатність технічного оснащення сил цивільного захисту;

недостатня підготовка керівного складу та фахівців, діяльність яких в органах виконавчої влади пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту.

Вирішення зазначених та інших проблемних питань, а також реалізація державної політики у сфері запобігання надзвичайним ситуаціям техногенного та природного характеру мають бути одним з пріоритетних напрямків роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади.

Підготовлена Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2011 році містить детальну інформацію про небезпечні явища природного та загрози техногенного характеру і заходи щодо мінімізації їх негативних наслідків, статистичні дані виникнення надзвичайних ситуацій та небезпечних подій та прогноз небезпечних ситуацій на 2012 рік для України в цілому та в регіональному вимірі, основні заходи забезпечення цивільного захисту, що здійснювались у 2011 році, зокрема: функціонування сил цивільного захисту, матеріально-технічне та фінансове забезпечення заходів цивільного захисту, навчання з питань цивільного захисту, наукове, нормативно-правове забезпечення, міжнародне співробітництво з питань цивільного захисту, заходи з подолання наслідків Чорнобильської катастрофи.

Підсумовує матеріали Національної доповіді розділ "Актуальні проблеми техногенної та природної безпеки. Шляхи та способи їх розв'язання".